

Enis Behiç Koryürek (1892-1949)

Enis Behiç, Askerî Doktor İsmail Behiç Bey ile Trabzonlu Faika Hanım'ın oğlu olarak (Rumî 27 Şubat 1308) Milâdî 11 Mart 1892 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Babasının askerî doktor olmasından dolayı çocukluk yılları Makedonya'da geçmiştir. 1909 yılında İstanbul'a dönmüş lise eğitiminin son sınıfını İstanbul Sultanîsi'nde okumuştur. 1910 yılında bu okuldan birincilikle mezun olmuştur. Mezun olduğu yıl **Mülkiye Mektebi**'ne girmiş, 1913 yılında yine bu mektebi de birinci olarak bitirmiştir.

Mülkiye Mektebi'nde iken şiirle meşgul olmaya başlamış, 1910 yılında "*Ruhum Şiirlerimde Tecessüm Eder Benim*" adlı ilk şiirini yazmıştır. "Beşhececiler" in ünlü şairlerinden birisi olan Enis Behiç, 1916-1919 yılları arasında Kaçılar vazifesi ile Budapeşte'de kalmıştır. Milli heyecan yüklü şiirleri, tasavvuf camiasına girmesi ve bu alanla ilgili şiirlerine kadar her türlü his ve duygularını burada yaşamıştır. Oğlu Hasan Argon da Budapeşte'de doğmuş Türkiye'ye döndüğünde oğlundan ayrıldığı ve sadece bir kez görüşebildiği için bu ayrılık Enis Behiç'in "Koryürek" olmasının yegâne sebebi olmuştur. Bunun için "*Budapeşte'ye Mektuplar*"ın büyük ekseriyeti oğluna yazılmış mektuplardan oluşmaktadır. Bazı mektuplarını da kız kardeşi Güzin Günege ile ikinci eşi Müfide Koryürek'e yazmıştır. İlk eşi ise Gabi isminde bir Fransız Hanımdır. Macaristan'da yaşayan üçüncü nesil torunlarının büyük çoğunluğunun birbiriyle irtibatı kopmuştur. Ancak torunlarından Agnes ve Vera halen dedelerinin Koryürek soyadını taşımaktadırlar.

Enis Behiç Osmanlı Devleti'nin savaşlarda sürekli toprak kaybettiği, acı ve ümitsizliğin sık yaşandığı bir dönemde çocukluk ve yetişkinlik çağlarını yaşamıştır. Bununla birlikte 1911-1922 yılları arasında (Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı) gibi ülkenin önemli kırılma anlarını da yaşayan şair, bunlara duyarsız kalmayarak bu büyük tarihî olayları konu alan şiirler yazmıştır. Şairin şiirleri, Balkan Savaşları ile başlayan ve Kurtuluş Savaşı bitimine kadar içinde yaşadığı toplumun duygularına tercüman olan manzumelerdir. Millî edebiyat döneminin önemli şairlerinden biri olan Enis Behiç'in, ayrıca bu dönemde pek çok kahramanlık şiirleri yazarak Osmanlı'nın eski gücünü hatırlatmaya çalışması, aslında milletimizi kendine olan güvenini tekrar sağlama çabasından başka bir şey değildir. O dönem açısından bakıldığında da bunda başarılı olduğu görülmüş, bahsedilen şiirler uzun yıllar hafızalarımızı ve ders kitaplarımızı süslemiştir.

Şairin bu yıllarda yazdığı, sonradan çoğunluğunu "*Miras ve Güneşin Ölümü*" kitabında toplayıp yayınladığı şiirlerin çoğu savaş ve vatan temalıdır. "*Vatan Mersiyesi, Mersiye-yi Vatan, Buhran, Ey Meriç, Harita Karşısında, Mağluplar ve Guruplar 1 ve 2, Ah... Ey Vatan!, Sevgilim ve Kılıcım, Niyaz şiirleri I. ve II.*" Balkan Savaşı sırasında yazılmış, bu savaşları konu edinmiştir.

"*Şair ve Hilâl, Moskova, Turan Kızları, Kâbus, Gemiciler 1-2, Münzevi Çoban, Süvariler, Çanakkale Şehitliğinde, Gurbet Duyguları, Ordunun Duası, Venedikli Korsan Kızı, Uğursuz Baskın*" adlı şiirleri ise, Birinci Dünya Savaşı sıralarında yazılmış ve adı geçen savaşları konu edinmiştir. Ayrıca "*Ey Türkeli*" Mudanya Mütarekesi üzerine Kurtuluş Savaşı'nda yazılmış bir şiirdir.

Enis Behiç'in savaşları konu edinen en önemli manzumeleri, Balkan Savaşı hezimetinde yazılan, dönemin mersiyesi kabul edilen "*Vatan Mersiyesi*" ve "*Mersiye-yi Vatan*"dır. **Namık Kemâl**'in ruhuna ithaf edilen bu şiirde şair, vatanın düştüğü durumu anlatır.

....

Muazzez vatan, ey muhakkar aziz!

Hayır, sen değilsin bu feryad eden.

İnanmam, inanmaz gönül şüphesiz;

Vatan sen misin böyle elden giden?

Okunmaz mı oldun Bu zulmette sen,

Vatan, ey turab-ı mukaddes kitab?...

İlahi yoruldum bu diz çökmeden,

Gururum kırılmış, hayalim harab...

Enis Behiç'in Birinci Dünya Savaşı yıllarında, dönemin savaş atmosferini anlatan pek çok manzumesi mevcuttur. Bunlardan **Süleyman Nazif**'e ithaf edilen ve Fuzûli'den ilham alınarak yazılan "*Şair ve Hilâl*" adlı şiirde, "*dedim, dedi*" redifini kullanarak vatanın uyandığını, milletin din ve milliyetinin farkına vardığını anlatır. Ziya Gökalp ile tanıştıktan sonra onun "Turancı" fikirlerinden etkilenmiştir.

12 Kânun-ı evvel 1330'da yazılan "*Moskova*" şiirinde, şairin o beldeyi "hıyanetlerle kararmış bir ülke" olarak tasvir ettiği görülür. Bu şehirden büyük nefret duyan şair, Moskova'yı "kuduzlar memleketi"ne benzetir.

Enis Behiç, Çanakkale harp sahasından geldikten bir ay sonra, "*Çanakkale Şehitliğinde*" adlı manzumesini yayınlar. Şairin Çanakkale ile ilgili kaleme aldığı bir başka şiir, "*Ordunun Duası*"dır. Şiir "Umumî Harpte, Çanakkale Cephesinde, 1915" ibaresi ile yayımlanmıştır. Şiir Ahmed Yekta Bey tarafından bestelenmiştir. Mudanya Mütarekesi için 15 Ekim 1922 (15 Teşrinievvel 1338)'de "*Ey Türkeli*" adlı şiiri kaleme almıştır.

Enis Behiç hem aruz hem de hece ile şiirler yazmıştır. Şiirlerinin çoğunda serbest nazım şekillerini kullanmıştır. Şiirlerin büyük çoğunluğunda rediflerle birlikte tam ve zengin kafiye yer verilmiştir. Nazım birimi açısından bakıldığında daha çok beyit, dörtlük ve serbest birimler kullanılmıştır. Yazdığı kahramanlık şiiriyle Millî Edebiyat döneminin önemli şairlerinden biri olmuştur.

Enis Behiç 1919 yılında Budapeşte'de Kançılar görevinde iken Kurtuluş Savaşı başlamıştı. Bu Mücadele Macaristan'da ilgi ile takip ediliyor ve destekleniyordu. Mustafa Kemal Paşa'nın başlattığı Türk Bağımsızlık Savaşı edebiyatçı ve şairler tarafından da eserleri ve şiirlerinde millî duygular ve kahramanlıklar işlenerek destekleniyordu. Tam bu sırada Ahmet Hikmet Bey yurda döndüğü için Enis Behiç de yurda dönmek istiyordu. Ancak Türkiye'ye dönecek parası olmadığı için üzüntü ile bu isteğini Macar Başvekiline açtı. Fethi Tevetoğlu bu hadiseyi şöyle anlatmaktadır: Macar Başvekil çok ince bir davranış ile Enis Behiç'e altı adet safkan at hediye etti. Başvekil'in makamından çıktığında bu atları satın almak isteyen kişiler Enis Behiç'i bekliyordu. Atları bu kişilere sattı ve altı atın parasıyla Anadolu'ya geldi. **Mustafa Kemal Paşa** ve Millî Hükümetin yanında yer alarak bağımsızlık savaşına dâhil oldu.

Enis Behiç Koryürek, 1935-1936 yıllarında Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü'nün destekleriyle Avrupa'da göçler üzerine yazılmış, Leon Kawan, Liebman Hersch, Edwart Rosset, Edouard Herriot'un kitaplarının Türkçe'ye çevirilerini yapmıştır. Bu kitaplarda genel olarak göçlerin sebepleri, göçlerin demografik yapı üzerindeki tesirleri anlatılmıştır. Doğum, ölüm, evlenme, boşanma, annelik ve kreş eğitiminin durumu savaş hali yaşayan Belçika, Almanya, İtalya, Fransa ve Macaristan'ın yanı sıra; savaşı katılmayan İsviçre, İsveç ve Felemenk bölgesi açısından tablolar halinde

detaylı olarak incelenmiştir.

İngiliz yazar Fairfax Downey'in "*Kanunî Sultan Süleyman*" adlı Fransızca eserini Atatürk 1931 yılında okumuş ve beğenmiştir. Bu eserin Türkçeye çevrilmesinin faydalı olacağını belirttiği için Kültür Bakanlığı bu vazifeyi 1948 yılında Enis Behiç Koryürek'e vermiştir. Türkçeye çevirisi Enis Behiç tarafından yapılan eserin ilk baskısı 1975 yılında yapılmıştır.

Enis Behiç'in başarılı bir memuriyet hayatı olmuştur. Hariciye teşkilatında Bükreş ve Budapeşte'de görev yapmış; ayrıca Edirne Vilayeti Hukuk İşleri Müdürü, Edirne Lisesi Edebiyat ve Fransızca öğretmenini olarak çalışmıştır. 1930-1936 yılları arasında Başbakanlık Yüksek İktisat Meclisi Umumî Kâtipliği ve İktisat Vekâleti İş Dairesi Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. 1942'de Çalışma Bakanlığı Müsteşarı olmuş, ancak 1944'te istifa ettirilerek 1945'te emekliye sevk edilmiştir. 1946'da Demokrat Parti'den Zonguldak milletvekili adayı olmuş fakat seçilememiştir. Bu tarihten sonra ölümüne kadar resmî bir görev almamıştır.

Enis Behiç Koryürek'in ölümü ile ilgili Cemil Miroğlu, Sıddık Güney, Hulusi Aktürk gibi şair dostları ölüm tarihine not düşen şiirler yazmışlardır. Dr. Tevetoğlu'na göre kendisi de son zamanlarında öleceğini sezerek şu dizeleri yazmıştır:

Bakmıyor hiç kimse dünyadan öte!

Dalmış âlem şimdi cismâniyyete,

Kalmamış kurtulmağa iymân, ümid!

Ağla fânus ağla insaniyyete!

18 Ekim 1949'da Atatürk Bulvarı Yağcıoğlu Apartmanı'ndaki dairesinde vefat etmiştir.

İbrahim BAŞ

KAYNAKÇA

ÇAKIR, Ömer, "Enis Behiç Koryürek'in Eserlerinde Macarlar ve Macaristan", **Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl 7, Sayı 2, Aralık 2014, s. 173-185.

ÇANDIR, Kâzım, "Enis Behiç Koryürek'in Harp Edebiyatı Konulu Şiirleri Üzerine Bir İnceleme", **Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi (KAREFAD)**, 6 (3), s. 15-38.

ÇOLAK, Melek, **Enis Behiç Koryürek Leveli Budapestre**, Budapest 2011.

ÇOLAK, Melek, **Enis Behiç Koryürek'ten Budapeşte'ye Mektuplar**, Akçağ Yayınevi, Yayın No: 939, (I. Baskı), Ankara 2009.

DOWNEY, Fairfax, **Kanuni Sultan Süleyman**, (Türkçe'ye çev: Enis Behiç Koryürek), Kültür Bakanlığı Kültür Yayınları, Yayın No: 1, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1975.

HERRIOT, Edouard, **Nüfus Meselesi ve Irkın Korunması**, (Çev: Enis Behiç Koryürek), Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü Yayını, Neşriyat No: 89, Aydınlik Basımevi, İstanbul 1936.

HERSCH, Liebman, **Bugünkü Harplerin Başlıca Demografik Etkileri**, (Çev: Enis Behiç Koryürek), Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü Yayını, Neşriyat No: 66, Marifet Basımevi, İstanbul 1935.

KAWAN, Leon, **Toptan Göçler (Les Exodes)**, (Çev: Enis Behiç Koryürek), Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü Yayını, Neşriyat No: 65, Marifet Basımevi, İstanbul 1935.

KORYÜREK, Enis Behiç, **Miras ve Güneşin Ölümü**, (Dr. Fethi Tevetoğlu'nun Enis Behiç Koryürek'in hayatı ve eserleri hakkında bir etüdü ile sayfa: V-LIV), Güneş Matbaacılık, Ankara 1951.

ROSSET, Edwart, **Harbin Demografik Kanunları**, (Çev: Enis Behiç Koryürek), Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü Yayını, Neşriyat No: 67, Osmanbey Matbaası, İstanbul 1935.

28/11/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/enis-behic-koryurek-1892-1949/?pdf=3683> adresinden erişilmiştir